

Continuïteit van pleegzorg

Anke Breg, Mariska Zoon - december 2014

Gebaseerd op de review 'Continuïteit van pleegzorg' (Zoon, 2014) en de Richtlijn Pleegzorg (De Baat, Van den Bergh, De Lange, 2014).

Continuïteit en voorspelbaarheid zijn onmisbare voorwaarden voor de ontwikkeling van een kind. Het doel van langdurige pleegzorgplaatsingen is het bieden van een stabiele leef- en opvoedingsomgeving. Deze stabiliteit en continuïteit blijken echter voor een aanzienlijke groep pleegkinderen niet te worden gerealiseerd, aangezien deze kinderen vaak worden verplaatst. Van deze verplaatsingen is een aanzienlijk deel eerder beëindigd dan gepland en ongunstig; men spreekt dan over een 'breakdown'. Continuïteit houdt zowel het bevorderen van de stabiliteit en duurzaamheid van de plaatsing in als het voorkomen van een breakdown.

Gevolgen van verplaatsingen en breakdowns

Zowel voor verplaatsingen als voor breakdowns worden in de literatuur negatieve gevolgen gerapporteerd voor de ontwikkeling van het pleegkind. Zo bestaat er een samenhang tussen het aantal verplaatsingen en de toename van internaliserende en externaliserende gedragsproblemen bij pleegkinderen. Ook blijkt een breakdown geassocieerd te zijn met een toenemend wantrouwen jegens (nieuwe) opvoeders. Door wisselingen van de primaire verzorger verliest het kind vertrouwen in de ander en in zichzelf, en wordt de omgeving voor het kind onvoorspelbaar en chaotisch. De voortdurende aanpassing aan een andere omgeving doet de ontwikkelingsbedreiging toenemen en kan leiden tot een gestagneerde ontwikkeling. Het vermogen van het pleegkind om zich aan (nieuwe) opvoeders te binden neemt verder af, waardoor er een negatieve spiraal ontstaat van toenemende gedragsproblemen en een verhoogd risico op een toekomstige breakdown.

Factoren die samenhangen met breakdown

In de literatuur komen diverse factoren naar voren die samenhangen met een breakdown. Deze zijn onder te verdelen in pleegkindfactoren en pleeggezinfactoren. Ook hangen ouderfactoren en interculturele factoren mogelijk samen met een breakdown. Er zijn echter alleen naar pleegkindfactoren diverse onderzoeken verricht met eenduidige resultaten. Een drietal pleegkindkenmerken komt bij herhaling naar voren als voorspellers van een breakdown:

- leeftijd: hoe ouder het pleegkind is bij plaatsing, hoe groter de kans op een breakdown
- probleemgedrag: bij kinderen met ernstig externaliserend probleemgedrag is de kans op een breakdown groter dan bij kinderen zonder externaliserend probleemgedrag
- hulpverleningsgeschiedenis: bij kinderen die meerdere verplaatsingen hebben meegemaakt, is de kans op een breakdown groter.

Continuïteit bevorderen

Er is weinig literatuur beschikbaar over wat werkt bij het tegengaan van een breakdown. Om de continuïteit van de plaatsing te waarborgen en te bevorderen worden de genoemde drie kenmerken (leeftijd, probleemgedrag en hulpverleningsgeschiedenis) als uitgangspunt genomen. Pleegzorgaanbieders kunnen anticiperen op deze kenmerken. Wanneer zij voorafgaand aan de plaatsing meerdere risicofactoren signaleren, dienen ze alert te zijn op het risico van breakdown. Een zorgvuldige matching van pleegkinderen en pleeggezinnen is belangrijk, met een nauwkeurige analyse van de hulpvraag van het kind en de kwaliteiten van het gezin. Tijdens de plaatsing is monitoring

van het gedrag van het kind van belang, evenals de draagkracht van het gezin. Op die manier kan tijdig extra begeleiding en ondersteuning geboden worden.

Aanwijzingen voor de praktijk

- Zet tijdig (op effectiviteit onderzochte) interventies in om de opvoedvaardigheden van pleegouders te versterken en het probleemgedrag van het pleegkind te verminderen. Hiermee kan een breakdown worden voorkomen.
- Wees alert op risico's die kunnen bijdragen aan een breakdown: toename van het probleemgedrag van het pleegkind, afname van adequaat opvoedersgedrag van pleegouders en een verstoorde relatie tussen ouders en pleegouders.
- Zet ter voorkoming van een breakdown zo nodig aanvullende interventies in gericht op afname van kindproblemen en/of versterking van opvoedingsvaardigheden van pleegouders.
- Wees in de opvoedingsondersteuning van pleegouders alert op het gedrag van de pleegouders. Ondersteunen zij het pleegkind onvoldoende, oefenen ze te veel controle uit en straffen ze inconsequent? Dat vergroot de kans op probleemgedrag bij het pleegkind en daarmee op een breakdown.
- Leg het accent in de pleegzorgbegeleiding niet zozeer op de ervaren gezinsbelasting, maar op het opvoedgedrag van pleegouders. Bied de pleegouders opvoedingsondersteuning en opvoedtraining. Dit is van grotere invloed op het voorkomen van een breakdown dan een focus op de ervaren gezinsbelasting.
- Bevorder in de opvoedingsondersteuning van pleegouders dat zij ondersteunen, aansluiten bij de ontwikkelingsleeftijd van het pleegkind, het pleegkind de mogelijkheid bieden over zijn verleden te praten en toezicht houden op het doen en laten van het pleegkind.
- Ondersteun pleegouders zodanig dat ze adequaat omgaan met probleemgedrag van hun pleegkind. Pleegouders dienen daarbij ondersteund te worden in het onderkennen en interpreteren van afwijkend en leeftijdsadequaat gedrag.
- Zorg voor extra ondersteuning en begeleiding aan pleegouders wanneer er geen optimale match gemaakt kan worden, bijvoorbeeld door een tekort aan pleeggezinnen.
- Creëer draagvlak bij ouders voor (de geschiktheid van) het pleeggezin. Investeer tijdens ouderbegeleiding in de samenwerking met pleegouders en werk aan het verdragen en langzamerhand accepteren van de plaatsing door de ouders.
- Zet bij pleegkinderen met ernstige gedragsproblemen geen gewone pleegzorg in maar therapeutische pleegzorg en/of ondersteun hen met een intensieve gedragstherapeutische oudertraining. Zet bij pleegkinderen van 10 jaar of ouder die kampen met gedragsproblemen en al veel verplaatsingen achter de rug hebben altijd zeer intensieve pleegzorgbegeleiding in, zeker als

de gedragsproblemen voortkomen uit een problematische hechting.

- Zorg bij overplaatsing van pleegkinderen dat er een goede kennismakings- en gewenningsperiode is, aangepast aan de leeftijd van het pleegkind.

Deze factsheet beslaat een klein onderdeel van de pleegzorgpraktijk. De informatie in deze factsheet moet dan ook gezien worden in de bredere pleegzorgcontext. Er is een aantal aanwijzingen die los van de specifieke onderwerpen altijd leidend moeten zijn, namelijk:

- De ontwikkeling van het kind is altijd leidend.
- Besluit zo snel mogelijk wat het perspectief van de plaatsing is en waar het kind opgroeit. Binnen drie maanden na de plaatsing wordt gestart met onderzoek naar het perspectief en binnen negen maanden wordt het besluit genomen. Hierbij geldt: hoe eerder en beter. Voor jonge kinderen is het belang van een snel besluit het grootst.
- Streef zoveel mogelijk naar een intensieve samenwerking met ouders. Daarbij geldt dat er meer kans is op een succesvolle, intensieve samenwerking als ouders ook al bij het proces van matching en plaatsing betrokken worden. De ontwikkeling van het kind is hierin leidend: als de samenwerking schadelijk is voor de ontwikkeling of als het onveilig is, dan gaat het niet.

De factsheet 'Algemene bevindingen en aanwijzingen voor de pleegzorgpraktijk' geeft de belangrijkste aanwijzingen en bevindingen voor deze bredere context weer.